
NECESITĂȚILE JURIDICE ȘI O FOAIE DE PARCURS PENTRU REPUBLICA MOLDOVA PENTRU A-ȘI PROTEJA EFICIENT POPORUL ÎMPOTRIVA PROPAGANDEI, MANIPULĂRII ȘI DEZINFORMĂRII: STUDIU

Autor: Andrei Richter (Universitatea Comenius, Slovacia)
6 octombrie 2023, Chișinău

REZUMAT EXECUTIV

Acest studiu este un produs al proiectului „Protecția legală a libertății de exprimare împotriva manipulării și propagandei”, implementat de Institutul de Politici Publice (IPP) din Republica Moldova cu sprijinul financiar al Fundației Soros-Republica Moldova. Proiectul și-a propus să contribuie la protecția juridică a libertății de exprimare împotriva falsurilor, dezinformării și manipulării prin ajustarea cadrului legal, a practicilor și procedurilor din sistemul judiciar al Republicii Moldova.

Studiul prezintă o analiză a instrumentelor juridice și politice existente care contracarează propaganda străină și dezinformarea dăunătoare în țările europene, axându-se pe exemplele statelor baltice, a Ucrainei și Armeniei, precum și pe cele propuse de organizațiile interguvernamentale: ONU, organizațiile Comunității Europene, Consiliul Europei și OSCE.

În opinia expertului, Ucraina reprezintă cazul în care durata și spectrul acțiunilor împotriva mass-mediei și a propagandei ruse sunt probabil cele mai vizibile, comparativ cu celelalte țări. Țara a testat o serie de metode și instrumente pentru contracararea dezinformării și a înregistrat anumite succese, dar și eșecuri, găsim totuși „un echilibru general între păstrarea libertății mass-media și măsurile împotriva atacurilor hibride și masive de dezinformare ale Federației Ruse, care au fost tirajate de unele canale mass-media locale”.¹

În continuare, studiul trece în revistă situația actuală a legislației și a politicii aferente a Republicii Moldova. Analiza este prezentată în comparație cu standardele juridice internaționale aplicabile pentru a identifica potențialele lacune, deficiențe și soluții pentru reziliență, axate pe politicile și cadrul juridic de prevenire și de sancționare. În general, Republica Moldova dispune de o infrastructură juridică împotriva propagandei ilegale, dar aceasta are nevoie de anumite modificări pentru a fi adaptată la capacitățile moderne de propagandă și pentru a permite urmărirea penală a infractorilor, în caz de necesitate. În ceea ce privește dezinformarea și propaganda dăunătoare, dar totuși legală din mass-media, expertul sugerează pași concreți pentru perfecționarea legislației și a politicii (inclusiv cooperarea interguvernamentală europeană), a cadrului de autoreglementare și supraveghere existent.

În final, studiul încearcă să răspundă la cele mai pertinente întrebări privind echilibrul sensibil dintre dreptul la libera exprimare și pericolele propagandei, precum și să ofere recomandări în acest sens.

Studiul subliniază că viitorul libertății mass-media constă în jurnalismul de calitate, susținut prin practici jurnalistice care „servesc interesului public și se bazează pe buna-credință și etica profesiei”.² Astfel de practici, indiferent dacă sunt aplicate de jurnaliști sau de alți actori din sectorul mass-media, au drept scop să ofere publicului informații exacte și veridice, care respectă principiile corectitudinii, independenței și transparenței, responsabilității publice și umanității. Aname jurnalismul dedicat acestor principii ar trebui să fie recunoscut ca un bun public, având un rol cheie și valoare fundamentală pentru societate. Autoritățile publice din Republica Moldova sunt încurajate să se alăture altor state europene în asigurarea promovării și susținerii unui astfel de concept de jurnalism prin legislația și politicile naționale.

¹ Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliul European și Consiliu „Avizul Comisiei privind cererea de aderare la Uniunea Europeană prezentată de Ucraina”. Bruxelles, 17.6.2022 COM(2022) 407 final. P. 12, <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Ukraine%20Opinion%20and%20Annex.pdf>.

² **Declarația Comitetului de Miniștri privind sustenabilitatea financiară a jurnalismului de calitate în era digitală** (adoptată de Comitetul de Miniștri la 13 februarie 2019 în cadrul celei de-a 1337-a reuniune a miniștrilor adjuncți).

Dezinformarea poate fi un instrument de propagandă, dar atât propaganda, cât și dezinformarea în sine, reprezintă forme de exprimare liberă și legitimă. Dreptul internațional interzice anumite tipuri înguste de discurs, de exemplu propaganda de război și ură, dar nu pentru că sunt false, ci pentru că dăunează altor drepturi ale omului și interese publice.

Instituțiile UE consideră că la impunerea unor restricții asupra discursului în mass-media, anumite obiective au o importanță fundamentală în prezent, și anume:

- încetarea activității de propagandă continuă și concertată în favoarea agresiunii militare împotriva Ucrainei destinată societății civile din Uniunea Europeană și din țările vecine, care se încadrează în obiectivul de protejare a valorilor Uniunii Europene, a intereselor sale fundamentale, a securității, integrității și ordinii publice ale sale, precum și
- protecția integrității teritoriale, suveranității și independenței Ucrainei și promovarea unei soluționări pașnice a crizei din această țară, care fac parte din obiectivul mai general de menținere a păcii și a securității internaționale.

Aceste obiective ar trebui să fie valabile pentru politicile naționale ale Republicii Moldova ca țară vecină cu Ucraina, care este supusă propagandei de agresiune ce subminează valorile sale ca țară candidată pentru aderare la UE. Se recomandă ca aceste obiective să fie recunoscute în mod oficial în legislația și politicile naționale.

Acest studiu a evaluat necesitățile juridice în raport cu instrumentele interne existente, care pot fi enumerate după cum urmează:

- Recunoașterea sancțiunilor economice în dreptul și politica internă ca instrument-cheie al UE și al statelor sale membre în combaterea propagandei străine, inclusiv interzicerea oricărei forme de retransmisie a programelor mass-media sancționate.
- Având în vedere că restricțiile privind libertatea de exprimare și libertatea mass-mediei în situații excepționale, cum ar fi starea de urgență, pot avea un spectru larg, acestea devin nule și neavenite odată cu încetarea stării de urgență.
- Deși mass-media ar trebui să continue să se bucure de libertatea de a difuza declarațiile politicianilor fără teama de a fi sancționate dacă faptele declarate nu sunt adevărate, se recomandă ca omisiunile intenționate sau relatările false ale funcționarilor publici să fie verificate de Parlament și Guvern. O astfel de conduită necorespunzătoare ar trebui să fie urmată de o rectificare publică a erorilor și falsurilor, precum și de demisia din partea celor care induc în eroare autoritățile publice și publicul larg, prin intermediul mass-media. În acest sens, legea va reduce impunitatea pentru dezinformare, de care se bucură în prezent parlamentarii și actorii publici.

- Mass-media din serviciul public și mass-media comunitară, funcționând ca mass-media credibilă, sunt capabile să stabilească un standard profesional pentru mass-media comercială în furnizarea de informații veridice și în timp util publicului, în special în situații de urgență. Recomandăm ca TRM să-și revizuiască și să-și îmbunătățească standardele profesionale prin respectarea strictă a Codului deontologic, respectarea deplină a deciziilor Consiliului de presă și îmbunătățirea activității Ombudsmanului său pentru a câștiga încrederea publicului și pentru a oferi informații veridice publicului.
- Din același considerent al furnizării de informații veridice și în timp util publicului, se recomandă adoptarea unor acte juridice și politice specifice pentru a crea mass-media comunitară în Republica Moldova ca o sursă importantă de știri pentru populația din afara capitalei.
- Deși pluralismul intern este esențial în activitatea mass-mediei din serviciul public și a mass-mediei comunitare, se recomandă să fiți extrem de precauți atunci când utilizați argumentul insuficienței sau chiar al lipsei „pluralismului intern” în conținutul unei mass-media comerciale individuale pentru a impune modificări ale politicii editoriale independente prin sancțiuni legale.
- Se recomandă reinterpretarea esenței juridice a dreptului la replică, dreptului la dezmințire și dreptului la rectificare în legislația națională în conformitate cu tradițiile juridice ale Comunității Europene, și nu conform modelului post-sovietic. Se recomandă ca autorităților publice să utilizeze pe scară largă dreptul la replică pentru a dezminți dezinformarea dăunătoare din mass-media națională, precum și să utilizeze acest drept așa cum este prevăzut în Codul deontologic al jurnaliștilor și mecanismele de autoreglementare.
- Se recomandă ca Republica Moldova să adere la Convenția ONU privind dreptul internațional la rectificare și Convenția internațională privind utilizarea radiodifuziunii pentru cauza păcii, precum și să adere la instituțiile europene în sectorul audiovizualului, în funcție de necesitățile sale actuale de a deschide piețele și de a face schimb de experiență.
- Se recomandă ca Republica Moldova să revizuiască și să modifice definițiile juridice din legislația națională cu privire la dezinformare și propagandă în mass-media, cum ar fi „mass-media”, „jurnalist/jurnalism”, „dezinformare”, „informare eronată”, „propagandă”, „propagandă de război”, „securitate națională”, „discurs de ură”, „prejudiciu public”, „interes național”, „război informațional”, în conformitate cu dreptul internațional, standardele UE și recomandările Consiliului Europei, inclusiv ale Comisiei de la Veneția.
- Deciziile bine fundamentate, transparente și mediatizate ale Consiliului Național de Presă, care ar trebui să devină persoană juridică și să fie consolidat pentru a asigura sustenabilitatea sa, vor evalua practica jurnalistică din perspectiva standardelor profesionale și etice. Deciziile sunt esențiale pentru instanțele de judecată și autoritatea națională de reglementare a mass-mediei CA în soluționarea conflictelor cu privire la obiectivitate, obligațiuni și responsabilități, precum și corectitudinea relatărilor de către actorii din sectorul mass-media. De asemenea, ele sunt esențiale pentru a distinge jurnaliștii și alți profesioniști din domeniul mass-media de propagandiști, care nu ar trebui să fie protejați prin privilegiile mass-mediei existente, cum ar fi protecția surselor sau relatarea corectă.

- În opinia organizațiilor interguvernamentale (ONU, CoE, UE, NATO), Rusia desfășoară o agresiune neprovocată împotriva suveranității Ucrainei. Organismele interguvernamentale de experți în domeniul drepturilor omului indică posibilitatea restricționării propagandei statului agresor sau a propagandei și dezinformării agresive. Considerăm că această restricție corespunde mai bine cadrului privind drepturile omului, decât criteriile actuale bazate pe originea programelor AV dintr-o țară care nu a aderat la Convenția europeană privind televiziunea transfrontalieră (ECTT) sau nu este un stat membru al UE.
- Pentru a câștiga și a menține încrederea publicului, se recomandă ca guvernul să fie transparent față de public și să furnizeze rapid informații credibile și importante din punct de vedere social. Legea privind accesul la informațiile de interes public, adoptată recent, nu prevede instrumentul-cheie care ar asigura eficiența sa – un mecanism independent de supraveghere. Recomandăm modificarea Legii în acest sens.
- Afișarea în public a simbolurilor comuniste în Republica Moldova de astăzi reprezintă o amenințare la adresa securității naționale și a ordinii publice. Se recomandă reintroducerea interdicției privind propaganda „ideologiilor totalitare” și utilizarea „simbolurilor comuniste totalitare” în conformitate cu deciziile anterioare ale Curții Constituționale a Republicii Moldova și jurisprudența aferentă a CtEDO.

Pentru a asigura soluționarea acestor necesități juridice privind instrumentele, legislația și practicile naționale existente, propunem, de asemenea, măsuri practice în domeniul legislației și al politicii care ar putea fi luate în considerare de autoritățile competente. Planul de acțiuni este conceput pentru a proteja eficient libertatea de exprimare împotriva manipulării și propagandei, cu accent pe politici și cadrul juridic și mijloacele corespunzătoare de implementare. Acesta conține măsuri propuse pentru părțile interesate la nivel național, inclusiv pentru legislativ, guvern, organele de aplicare a legii, precum și Consiliul Audiovizualului. Acesta poate servi drept bază pentru politicile naționale în vederea protecției eficiente împotriva falsurilor și propagandei.

Pe scurt, în ceea ce privește propaganda și dezinformarea din străinătate, se recomandă ca Republica Moldova să răspundă la apelul Parlamentului Ucrainei, în conformitate cu rezoluția Adunării Generale a ONU „Agresiunea împotriva Ucrainei”, precum și raționamentul deciziilor Consiliului European privind măsurile restrictive față de acțiunile care subminează sau amenință integritatea teritorială, suveranitatea și independența Ucrainei recunoscând, printr-o decizie a Parlamentului, Federația Rusă ca „stat agresor”.

Apoi, ar putea fi efectuate modificări pertinente ale legislației și politicilor naționale privind mass-media. Identificarea statului agresor, țară care încalcă dreptul internațional prin încălcarea drepturilor omului și a altor interese protejate, va permite Republicii Moldova să instituie un sistem de mecanisme legale care ar asigura protejarea populației sale împotriva propagandei și dezinformării inițiate de Rusia și diseminate de mass-

media rusă și/sau moldovenească, online și offline. Considerăm că aceasta este cea mai rezonabilă metodă care s-ar potrivi sistemului drepturilor omului din Europa, deoarece regimul special al sancțiunilor și restricțiilor s-ar încheia în mod firesc odată cu încetarea încălcărilor și ar fi proporțional cu scopul legitim de a proteja securitatea națională și ordinea publică în perioada războiului de lângă hotarele Republicii Moldova.

Dezinformarea de către funcționarii publici, parlamentari și partidele politice ar trebui să fie examinată din punctul de vedere al respectării Codului de conduită al funcționarului public și al adoptării unor reglementări similare pentru deputații de toate nivelurile și partidele politice. Cerința de a efectua o rectificare publică a erorilor și falsurilor ar putea constitui esența unor astfel de modificări.

În legătură cu propaganda și dezinformarea care își are originea în Republica Moldova și este diseminată de actorii locali din sectorul mass-media în conformitate cu ideologia statului agresor, acestea ar putea fi contracarate prin deciziile organelor naționale, cum ar fi Consiliul Audiovizualului, dar pe baza analizei și deciziilor aferente ale Consiliului de Presă din Republica Moldova.

Un alt aspect al acestei politici prevede ca guvernul să ia măsuri serioase (1) pentru a facilita accesibilitatea și transparența autorităților publice pentru cetățeni, (2) pentru a oferi răspunsuri prompte și exacte la minciuni și (3) pentru a asigura disponibilitatea pe scară largă a programelor audiovizuale și informațiilor de actualitate care provin din țările terțe, în limba rusă, pentru populația din Republica Moldova.

În ceea ce privește mass-media locală care se angajează în activități legale, dar dăunătoare populației și securității naționale, instrumentul cheie ar trebui să fie Consiliul de presă modernizat, transparent și eficient. În acest caz, societatea civilă și donatorii internaționali ar trebui să asigure activitatea durabilă a Consiliului de presă, fără a compromite independența și autoritatea acestuia.

Expertul nu supraestimează componenta legală a contracarării propagandei și dezinformării. Există, de asemenea, alte modalități de a impune reziliența publică. Acestea includ inițiative economice, cum ar fi dezvoltarea unei piețe pluraliste, promovarea și oferirea unor beneficii financiare pentru produsele media naționale, programe educaționale în domeniul alfabetizării mediatice și digitale, instruirea funcționarilor publici și a angajaților organelor de aplicare a legii etc.

Anexa nr. 1 la studiul:

**„NECESITĂȚILE JURIDICE ȘI O FOAIE DE PARCURS PENTRU REPUBLICA MOLDOVA
PENTRU A-ȘI PROTEJA EFICIENT POPORUL ÎMPOTRIVA PROPAGANDEI,
MANIPULĂRII ȘI DEZINFORMĂRII”**

PLAN DE ACȚIUNI - DESCRIEREA MĂSURILOR

Nr.	Acțiuni	Indicatori de performanță	Autorități responsabile	Termen limită
1. Alinierea la instrumentele și mecanismele internaționale existente				
1.1	Aderarea la Convenția privind dreptul internațional la rectificare/International Right of Correction	<ul style="list-style-type: none"> - Guvernul informează SG ONU cu privire la intenție, - Parlamentul ratifică aderarea. - Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene obține cunoștințe practice privind utilizarea Convenției. 	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Consiliul Audiovizualului, Ministerul Justiției, Parlamentul	
1.2	Aderarea la Convenția internațională privind utilizarea radiodifuziunii pentru cauza păcii	<ul style="list-style-type: none"> - Guvernul informează SG ONU cu privire la intenție, - Parlamentul ratifică aderarea. - Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene și Consiliul Audiovizualului obțin cunoștințe practice privind utilizarea Convenției. 	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Consiliul Audiovizualului, Ministerul Justiției, Parlamentul	
1.3	Răspuns la apelul Parlamentului Ucrainei, rezoluția Adunării Generale a ONU „Agresiunea împotriva Ucrainei” și deciziile Consiliului European privind măsurile restrictive față de	<ul style="list-style-type: none"> - Parlamentul adoptă o decizie în acest sens. 	Parlamentul, Ministerul Afacerilor	

	acțiunile care subminează sau amenință integritatea teritorială, suveranitatea și independența Ucrainei, recunoscând, printr-o decizie a Parlamentului, Federația Rusă ca „stat agresor”.	- Decizia și noțiunea de „stat agresor” sunt utilizate în procesul legislativ.	Externe și Integrării Europene	
1.4	Alinierea la măsurile economice restrictive (sanctiunile) impuse de Consiliul European față de acțiunile care subminează sau amenință integritatea teritorială, suveranitatea și independența Ucrainei.	- Guvernul informează Comisia Europeană cu privire la intenție. - În comun cu instituțiile și misiunile UE în Republica Moldova, Guvernul modifică actele normative existente pentru a pune în aplicare sancțiunile, inclusiv cele cu referire la canalele TV și site-urile de propagandă, precum și persoanele care activează în instituțiile mass-media.	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	
1.5	Obținerea statutului de observator la Grupul autorităților europene de reglementare în domeniul serviciilor mass-media audiovizuale (ERGA) (https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/erga ; https://erga-online.eu/) pentru Consiliul Audiovizualului prin solicitarea unei invitații directe din partea Comisiei Europene.	- Guvernul solicită Comisiei Europene aderarea. - Consiliul Audiovizualului participă la ședințele și activitățile practice ale ERGA în calitate de observator.	Consiliul Audiovizualului, Ministerul Culturii, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	
1.6	Aderarea la Observatorul European al Sectorului Audiovizual (EAO) prin notificarea Secretarului General al Consiliului Europei privind cererea de aderare (https://www.obs.coe.int/en/web/observatoire/organisation)	- Ministerul Afacerilor Externe solicită Consiliului Europei aderarea. - Republica Moldova aderă la cele 40 de țări europene și UE în cadrul EAO. - Consiliul Audiovizualului și/sau Ministerul Culturii își asumă rolul în cadrul structurilor executive ale EAO și participă la schimbul de informații privind aspectele juridice și de piață ale mass-mediei audiovizuale (inclusiv cele cinematografice).	Consiliul Audiovizualului, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Culturii, Centrul Național al Cinematografiei din Republica Moldova	
2. Adoptarea și punerea în aplicare a noilor legi și a modificărilor la legile în vigoare ale Republicii Moldova				

2.1	Legea privind Centrul de Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării este adoptată și pusă în aplicare în conformitate cu angajamentele internaționale ale Republicii Moldova	<ul style="list-style-type: none"> - Proiectul de lege este prezentat Comisiei de la Veneția spre evaluare. - Modificările prevăd o instituție independentă de influența politică și de încredere, în conformitate cu cele mai bune practici din UE. - Necesitatea de a proteja libertatea de exprimare este evidențiată în mod clar, iar garanțiile conexe sunt prevăzute în legislație și în practică. 	Parlamentul, Centrul pentru Comunicare Strategică și Combaterea Dezinformării	
2.2	Se introduc modificări la Legea cu privire libertatea de exprimare și alte legi ale Republicii Moldova, prin care se interzice propaganda „ideologiilor totalitare” și utilizarea „simbolurilor comuniste totalitare”.	<ul style="list-style-type: none"> - Se introduc modificări la Legea cu privire libertatea de exprimare și alte legi ale Republicii Moldova pentru a interzice propaganda „ideologiilor totalitare” și utilizarea „simbolurilor comuniste totalitare”, inclusiv în mass-media (similar cu art. 4-1 din Legea cu privire libertatea de exprimare, adoptată în 2012). - Proiectul de modificare a legislației este prezentat Comisiei de la Veneția spre evaluare. - Se consultă Curtea Constituțională cu privire la constituționalitatea acestui proiect de modificări, ținând cont de situația actuală în Republica Moldova și în vecinătatea sa. 	Parlamentul, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Justiției, Curtea Constituțională	
2.3	Se instituie un mecanism eficient care ar spori capacitatea organelor de aplicare a legii de a cita și de a aduce în fața justiției persoanele suspectate de infracțiuni de propagandă dăunătoare, care se ascund într-un stat care nu permite	- În Codul de procedură penală al Republicii Moldova se fac modificările necesare, care țin cont de conflictul militar actual din Europa.	Ministerul Justiției, Procuratura pentru Combaterea Criminalității	

	extrădarea suspectilor în Republica Moldova și care ar permite instanțelor naționale să desfășoare judecarea în lipsă a acestor persoane.	<ul style="list-style-type: none"> - Raportarea despre investigațiile efectuate și verdicturile pronunțate. - Angajații autorităților competente dispun de capacități și abilități sporite pentru a-și exercita mandatul și a-și îmbunătăți vizibilitatea. 	Organizate și Cauze Speciale (PCCOCS)	
2.4	Noua Lege privind accesul la informațiile de interes public este modificată pentru a institui un mecanism eficient de supraveghere în cadrul acesteia.	<ul style="list-style-type: none"> - Modificările prevăd o instituție independentă și de încredere, în conformitate cu cele mai bune practici din UE. - Se alocă resurse suficiente instituției respective pentru o activitate durabilă și eficientă. 	Parlamentul	
2.5	Parlamentul adoptă un proiect de lege care prevede instituirea unui mecanism, prin care statul să subvenționeze mass-media prin crearea unui fond special.	<ul style="list-style-type: none"> - Legea adoptată prevede ținerea unui registru transparent al instituțiilor mass-media de către Agenția Servicii Publice . - Legea va prevedea că doar mass-media care respectă standardele profesionale (Codul deontologic) va beneficia de subvenții <p>Aceasta va recunoaște rolul organului de autoreglementare, Consiliul de presă.</p>	Parlamentul	
2.6	Parlamentul adoptă modificări la Codul de conduită al funcționarului public și adoptă reglementări similare pentru deputații de toate nivelurile.	<ul style="list-style-type: none"> - Modificările și noile reglementări recunosc furnizarea în mod neprofesionist și neetic de către funcționarii publici și deputați a informațiilor înșelătoare și false către public și mass-media. - Modificările și noile reglementări recunosc furnizarea în mod neprofesionist și neetic de către funcționarii publici și 	Parlamentul, Guvernul, Ministerul Justiției	

		<p>deputați a discursurilor de ură, a incitării la violență și a propagandei de război către public și mass-media.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Modificările și noile reglementări impun rectificarea publică a erorilor și falsurilor, - Modificările și noile reglementări vor prevedea demisia la inițiativa celor care au indus în eroare publicul cu privire la aspectele de importanță socială. 		
2.7	<p>Armonizarea definițiilor actuale ale următoarelor noțiuni: „dezinformare”, „informare eronată”, „propagandă”, „propagandă de război”, „jurnalist/jurnalism”, „securitate națională”, „discurs de ură”, „prejudiciu public”, „interes național”, „război informațional” din legislația Republicii Moldova cu cele din legislația UE și standardele internaționale, deoarece acestea sunt, în general, aplicate uniform în Comunitatea Europeană. Prevederea unei definiții armonizate și clare din punct de vedere conceptual a „libertății mass-mediei” în legislația națională.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Se utilizează rezoluțiile și directivele UE pertinente pentru a modifica definițiile existente în legislația națională, inclusiv Codul penal, Codul serviciilor media audiovizuale, Legea cu privire libertatea de exprimare, Legea presei, Legea privind Centrul de Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării, proiectul de lege cu privire la Fondul de subvenționare în domeniul mass-media, strategiile naționale pertinente adoptate prin lege. - Necesitatea de a proteja libertatea de exprimare este evidențiată în mod clar în definițiile și în garanțiile conexe. 	<p>Ministerul Justiției, Parlamentul,</p>	
2.8	<p>Reinterpretarea esenței juridice a „dreptului la replică”, „dreptului la dezmințire” și „dreptului la rectificare” în legislația națională în conformitate cu tradițiile juridice ale Comunității Europene.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Prevederile pertinente ale Legii cu privire la libertatea de exprimare, Legii cu privire la publicitate, Codului serviciilor media audiovizuale și Codului electoral se modifică în conformitate cu documentele Consiliului Europei privind dreptul la replică. 		

		<ul style="list-style-type: none"> - Dreptul la replică din Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova (punctele 2.31-2.35) este respectat de comunitatea jurnaliștilor. - Dreptul la replică este utilizat de autoritățile publice pentru a combate dezinformarea. 		
2.9	Noțiunea modernă de mass-media este introdusă în legislația națională pe baza Recomandării CM/Rec(2011)7 a CoE privind o nouă noțiune de mass-media.	<ul style="list-style-type: none"> - Noțiunea respectivă este introdusă în viitoarea lege cu privire la Fondul de subvenționare în domeniul mass-media și în actuala lege cu privire la libertatea de exprimare. 	Ministerul Justiției, Parlamentul, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	
3. Adoptarea și punerea în aplicare a noilor regulamente și acte normative de către autoritățile publice din Republica Moldova				
3.1	Adoptarea și aplicarea efectivă a Regulamentului privind desfășurarea și reflectarea în mass-media a campaniei electorale.	<ul style="list-style-type: none"> - Comisia Electorală Centrală adoptă un nou regulament care prevede un mecanism eficient de respingere și combatere a dezinformării, a discursului de ură și a propagandei străine în toate mass-media. - Necesitatea de a proteja libertatea de exprimare este evidențiată în mod clar și sunt prevăzute garanțiile conexe. - Acest Regulament este utilizat în mod eficient de către CA, personalul său având capacități și abilități sporite pentru a aplica în mod eficient Regulamentul. - CEC raportează despre acțiunile întreprinse, inclusiv aplicarea sancțiunilor. 	Comisia Electorală Centrală, Consiliul Audiovizualului.	

3.2	Adoptarea Ghidului pentru furnizori cu privire la ceea ce se consideră servicii media audiovizuale neliniare în vederea facilitării supravegherii acestora în conformitate cu Codul serviciilor media audiovizuale.	<ul style="list-style-type: none"> - Consiliul Audiovizual adoptă Ghidul în conformitate cu Directiva DSMAV și cu cele mai bune practici din UE. - Ghidul cuprinde platformele de partajare video și serviciile video la cerere. 	Consiliul Audiovizualului	
3.3	Metodologia de monitorizare a dezinformării este adoptată de Consiliul Audiovizualului (CA).	<ul style="list-style-type: none"> - Consiliul Audiovizualului adoptă o Metodologie practic aplicabilă privind monitorizarea dezinformării. - Definițiile din Metodologie sunt armonizate cu legislația națională și legislația UE. - Metodologia ia în considerare cele mai bune practici din țările UE. - Necesitatea de a proteja libertatea de exprimare este evidențiată în mod clar și sunt prevăzute garanțiile conexe în documentul respectiv. - Personalul CA are capacități și abilități sporite de a respecta metodologia și de a îmbunătăți vizibilitatea activității CA. 	Consiliul Audiovizualului	
4. Ajustarea politicii pentru a asigura eficacitatea				
4.1	Alternativele la programele TV din Moscova în limba rusă sunt înregistrate și oferite gratis publicului din țară.	<ul style="list-style-type: none"> - Pluralismul mass-media se ia în considerare la oferirea accesului publicului moldovenesc la canalele internaționale/străine. - Radiodifuzorii de limbă rusă din SUA, Estonia, Germania, Israel, Ucraina sunt înregistrați de CA în „Lista serviciilor media audiovizuale libere la retransmisiune ale 	Consiliul Audiovizualului, Ministerul Afacerilor Externe	

		furnizorilor de servicii media aflați în jurisdicția Republicii Moldova”.		
4.2	Competența asupra mass-media online, inclusiv asupra rețelelor de socializare, este atribuită unei autorități publice. O astfel de instituție (preferabil, Ministerul Culturii) coordonează monitorizarea și analiza conținutului dăunător. Aceasta comunică cu companiile internaționale de social media (Meta etc.), cu autoritățile naționale competente și pertinente și cu publicul. Competența sa include, dar nu se limitează la supravegherea conținutului publicității politice (Legea cu privire la publicitate), extremismului (Legea privind contracararea activității extremiste) în mass-media online.	<ul style="list-style-type: none"> - Guvernul și Parlamentul stabilesc cărei instituții existente i se va atribui competența respectivă. - Necesitatea de a proteja libertatea de exprimare este evidențiată în mod clar și sunt prevăzute garanțiile conexe în activitatea instituției. - Un organ de coreglementare este înființat de societatea civilă, mass-media online națională, bloggeri și instituțiile publice pentru a examina cazurile de extremism din mediul digital care dăunează Republicii Moldova și populației sale. - Personalul instituției competente dispune de capacități și abilități sporite pentru a-și exercita mandatul nou și a-și îmbunătăți vizibilitatea. 	Guvernul, Ministerul Culturii, Consiliul Audiovizualului, organele de drept (SIS, Ministerul Afacerilor Interne, Procuratura Generală)	
4.3	Instruiri juridice și practice desfășurate cu privire la obligațiile privind transparența proactivă și oferirea informațiilor la solicitare, adresate funcționarilor publici care au această funcție specifică, luând în considerare atât normele Legii privind accesul la informațiile de interes public, cât și cele mai bune practici din statele UE.	<ul style="list-style-type: none"> - Numărul funcționarilor publici competenți din ministerele și instituțiile țintă, care au cunoștințe substanțiale despre obligațiile prevăzute în Lege și realizează modificări cuprinzătoare în mediul lor de lucru în conformitate cu standardele europene. - Numărul autorităților publice cu obligații pertinente prevăzute în Legea privind 	Ministerul Justiției. Cancelaria de Stat (Guvernul)	

		<p>accesul la informațiile de interes public, incluse în această activitate.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Angajații instituțiilor pertinente sunt bine informați despre Lege, înțeleg implicațiile acesteia și contribuie la procesul de transparență. - Necesitatea de a proteja libertatea de exprimare este evidențiată în mod clar în cadrul instruirii. 		
4.4	Noua Strategie privind securitatea națională încorporează o viziune asupra propagandei și dezinformării în conformitate cu evaluarea acestor aspecte, efectuată în documentele politice din 2015 ale Parlamentului European și ale Consiliului.	<ul style="list-style-type: none"> - Strategia privind securitatea națională încorporează o viziune asupra propagandei și dezinformării, în conformitate cu evaluarea Parlamentului European și a Consiliului cu privire la aceste aspecte. - Parlamentul asigură claritatea și consecvența măsurilor viitoare pentru implementarea Strategiei. - Necesitatea de a proteja libertatea de exprimare este evidențiată în mod clar și sunt prevăzute garanțiile conexe. - Activitatea de alfabetizare mediatică și digitală este prevăzută și implementată activ ca parte a agendei de securitate națională. - Angajații instituțiilor competente dispune de capacități și abilități sporite pentru implementarea Strategiei. 	Parlamentul, organele de aplicare a legii	
4.5	Planul de măsuri [acțiuni] pentru limitarea influenței excesive a intereselor private asupra vieții economice, politice și publice	- Planul de acțiuni consolidează pluralismul mass-mediei, inclusiv prin	Parlamentul, Consiliul	

	(deoligarhizare) este revizuit în conformitate cu recomandările Comisiei de la Veneția.	<p>aplicarea legislației în domeniul concurenței și a procedurilor de control al concentrărilor economice.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Planul de acțiuni asigură transparența proprietății asupra mass-mediei, în conformitate cu Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind pluralismul mass-mediei și transparența în ceea ce privește proprietatea asupra mass-mediei. - Planul de acțiune acoperă toți actorii din sectorul mass-media, offline și online. 	Audiovizualului, Ministerul Culturii	
4.6	Programul național de dezvoltare a mass-mediei pentru anii 2023-2026 și Planul de acțiuni sunt adoptate prin Hotărârea Parlamentului.	<ul style="list-style-type: none"> - Programul și Planul sprijină măsurile concrete de combatere a informațiilor „toxice”. - Programul și Planul prevăd măsuri de îmbunătățire a standardelor profesionale în cadrul IPNA Compania „Teleradio-Republica Moldova”. - Programul și Planul prevăd înființarea mass-mediei comunitare în Republica Moldova în conformitate cu cele mai bune practici din Europa. - Programul și Planul sprijină jurnalismul de calitate în conformitate cu recomandările conexe ale CoE. - Programul și Planul sprijină consolidarea autoreglementării și coreglementării mass-media, inclusiv cu privire la 	Parlamentul	

		problema dezinformării prin măsuri concrete.		
4.6	Consiliul de presă devine persoană juridică.	<ul style="list-style-type: none"> - Consiliul de presă este înregistrat ca persoană juridică și obține sprijin administrativ. - Legislația și politica națională recunosc existența acestuia prin implicarea sa în funcții de consultanță și participare. 	Ministerul Culturii, Ministerul Justiției	